

Списание за наука

„Ново знание“

ISSN 2367-4598 (Online)

ISSN 1314-5703 (Print)

Академично издателство „Талант“

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

New Knowledge

Journal of Science

ISSN 2367-4598 (Online)

ISSN 1314-5703 (Print)

Academic Publishing House „Talent“

*University of Agribusiness and Rural Development
Bulgaria*

<http://science.uard.bg>

OBJECTIVES AND TASKS OF DEVELOPMENT BANKS IN MODERN ECONOMY

Teodora Popova

University of agribusiness and rural development, Plovdiv, Bulgaria

Abstract: The publication addresses the question of the main goals and tasks of development banks in current conditions. Based on documents from world organizations, such as the UN, the World Bank, etc., the five objectives of national development banks are analyzed. In connection with the outline of the goals pursued by the development banks in the world, a parallel is drawn with the role of the Development Bank in Bulgaria, indicating some achievements during its existence.

Keywords: development banks, economic development, innovation, social development, financial sustainability.

ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА БАНКИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ В СЪВРЕМЕННАТА ИКОНОМИКА

Теодора Попова

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

Резюме: В публикацията се разглежда въпросът за основните цели и задачи на банките за развитие в съвременните условия. На основата на документите на световните организации, като ООН, Световната банка и др., се анализират петте цели на националните банки за развитие. Успоредно с очертаване на целите, които преследват банките за развитие в света, се прави паралел и с ролята на Банката за развитие в България като се посочват някои постижения за периода на съществуването ѝ.

Ключови думи: банки за развитие, икономическо развитие, иновации, социално развитие, финансова устойчивост.

ЦЕЛИ ПРЕД НАЦИОНАЛНИТЕ БАНКИ ЗА РАЗВИТИЕ

През 2005 г. Департаментът по икономическите и социални въпроси на ООН публикува доклад “Преосмисляне на ролята на националните банки за развитие”, в който специалистите от ООН правят опит да открият новата роля на банките за развитие в съвременната икономика. В посочения доклад [10], ОИСР [1], Асоциацията на банките за развитие [2], Конгрес на САЩ [8], Карнеги [11] и в други материали на ООН [4] и Световната банка [3, 5, 7] са формулирани пет цели на националните банки за развитие:

1) *Икономическото развитие.* Една от най-старите банки за развитие в света, с пряко формулирана подобна цел в Закона за нейното създаване (в 1853 г.), е Banco Estado in Chile, а именно: „развитие на националната икономическа активност“.

Участието на банките за развитие в националните икономики се концентрира върху инфраструктурните проекти в транспортния, телекомуникационния и енергийния сектор. Очевидна е причината, поради която инфраструктурните проекти се кредитират от банките за развитие – това са техните високи капиталови разходи, които като правило не могат да бъдат финансирани от търговските банки.

Такива проекти съдействат за стратегическото дългосрочно развитие на страната (региона) и за повишаване на социалното благополучие на гражданите. Инфраструктурните проекти имат забавена възвръщаемост на инвестициите и в крайна сметка намаляват кредитните рискове, въпреки че могат да създават временни проблеми с ликвидността. Значителен е приносът на банките за развитие в икономическото развитие чрез подпомагане на малкия и среден бизнес. Другите важни насоки на банките за развитие в националната икономика са международната търговия, селското стопанство, туризмът, жилищното строителство.

2) *Иновационното развитие.* В XXI век, в епохата на изграждане и утвърждаване на икономиката на знанието, възниква новата роля на банките за развитие – те се превръщат в централен елемент на иновационната система на страната и успешно, с помощта на създадените с тяхно участие рискови фондове, финансират иновационните проекти.

3) *Социалното развитие.* Бразилската банка за развитие (BNDES) директно заявява като своя цел увеличението на социалната страна в нейната дейност и намаляване на неравенството. Всички универсални банки за развитие съдействат за разрешаване на социалните проблеми, осигуряване на заетостта и улесняване на достъпа до базови обществени услуги в образованието, здравеопазването, жилищните въпроси. Много от банките за развитие допринасят за отстраняване на регионалните и териториални диспропорции и активно съдействат за това, в това число влиза и подкрепата за селското стопанство на регионите.

4) *Защитата на околната среда, адаптация към измененията на климата, устойчивото развитие.* Това направление в дейността е с ключово значение за банките за развитие – те финансират екологически чистите производства, влагат средства в енергетиката и енергоспестяващите проекти, проектите за борбата с изменението на климата и адаптацията на икономиките към тези изменения.

Понякога към това направление отнасят и териториалното устойчиво развитие, включвайки отстраняването на диспропорциите в регионалното развитие и подкрепа на селското стопанство.

5) *Поддържането на финансовата стабилност.* След кризата от 2007–2009 г. в мандата на банките за развитие във всички страни се включва изискването за участие на банките за развитие в осигуряване на устойчивостта на финансовата система на дадената страна и валутно-финансовите пазари по пътя на осигуряването на достъп до финансиране в предкризисния и кризисен период. Контрацикличната дейност на банките за развитие,

противодействието на проблема с „финансовите балони“ в наши дни е една от целите на банките за развитие.

Изхождайки от посочените цели се налагат две определения за същността на банките за развитие:

– „банка за развитие – това е финансов институт, осигуряващ дългосрочното кредитиране на проекти с позитивни външни ефекти, които нямат достатъчно кредитиране от частните кредитори“ [9];

– „национална банка за развитие е финансов институт за икономическо развитие и регионална интеграция чрез дългосрочно финансиране или облекчение при финансиране на проекти, очакващи позитивни външни ефекти“ [9].

На първо място по важност в икономиката за банките за развитие (според доклада на ООН [10]) са инфраструктурните проекти в областта на енергетиката, телекомуникациите, транспорта, водните ресурси, санитарни дейности, утилизация на отпадъците и т.н.

Развитите страни изразходват за инфраструктурни проекти около 5% от БВП, което възлиза на около 450 млрд. дол. за година (по данни на Световната банка), а азиатските страни около 250 млрд. дол. (данни на Азиатската банка за развитие). Световната банка смята, че развитите страни трябва да изразходват за инфраструктура 7% от БВП, а бедните – 9%. Такива проекти могат да се финансират само при участието на националните банки за развитие. Така например историческата статистика (Oxford Analitica) показва, че 70% от инвестициите в инфраструктурни проекти в развиващите се страни идват от обществените фондове, като правило чрез банките за развитие, 22% са от частния сектор, и 8% – от официалната помощ за развитие. За всички банки за развитие приоритетно направление на кредитирането са транспортната инфраструктура (примерно 29% от всички кредити) и енергетиката (16%).

На второ място по важност в националната икономика за банките за развитие е развитието на малкия и среден бизнес и микрокредитирането. Пряко или с помощта на банките-партньори институтите за развитие организират кредитиране на дребния и среден бизнес, и особено на стартъпите.

В тези случаи рисковете се разпределят между държавата, банката за развитие и банката-партньор и бизнеса, което ще обуслови тяхната взаимна заинтересуваност в ефективна реализация на проекта. Понякога, както е например в Канада, с тази цел се създават специализираните банки за развитие на малките и средни предприятия. Но по-често универсалните банки за развитие имат програми за финансова и организационна подкрепа на малкия и среден бизнес, включващи:

– заеми за формиране на оборотния капитал, лизинг на оборудването, рефинансиране на стандартизираните банкови заеми за малкия и среден бизнес, участие в капитала на малките и средни предприятия;

– предоставяне на гаранции по заемите, застраховане на иновационните и външно-търговски рискове;

– консултинг, подбор и подготовка на кадрите, провеждането на тренинги и семинари, организация на обмена на опит, на техническа и делова информация, помощ в търсенето на източници на финансиране и др., а така също на програми за развитие на системите на микрофинансиране (МФО):

– организационна поддръжка на мрежата за микрофинансиране;

– субсидиране на отделните видове разход извън системите за микрофинансиране;

– рефинансиране на кредитите на търговските банки за микрофинансиране.

ПРИМЕРЪТ НА ГЕРМАНИЯ ПРИ ИЗДАВАНЕ НА ГАРАНЦИИ ОТ БАНКИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ

Анализът на практиката за кредитиране на сектора на малкия и среден бизнес в Германия показва, че съществена роля в разширяването на възможностите на неговите субекти за привличане на външно финансиране играят гаранционните инструменти, в основата на които лежи разделението на рисковете между кредитните организации, кредитополучателите, банките-гаранти и държавата, банките за развитие.

Банките-гаранти са кредитни институти, притежаващи банкови лицензи само за предоставяне на поръчителства и гаранции, а така също и мецанин кредити на компаниите, които не могат да разчитат на проектно финансиране във връзка с недостига на собствени средства.

Те се създават с участието на държавата, предприемаческите съюзи, търговско-промишлените палати, търговските банки, застрахователни организации, банки за развитие.

Подборът и оценката на проектите за малките и средни предприятия според тяхната ефективност и възвръщаемост се осъществява от обслужващите търговски банки, които приемат върху себе си не по-малко от 20% от риска за непогасяване на кредита.

Банките-гаранти в Германия издават поръчителства за ефективните от гледна точка на търговските банки проекти в границите до 1,25 млн. евро, не повече от 80% от заявления кредит.

При това получателят на гаранциите отчислява за банката-гарант:

- единоразовно плащане за обработване (1,0-1,5% от сумата на поръчителството);
- комисионно възнаграждение (0,8-1,2% за година върху сумата на остатъка по кредита).

В случай на непогасяване на кредита банката-гарант “покрива” само 20% от 80% от предоставената гаранция, а останалите 60% от дълга се компенсират от търговската банка, от средствата на бюджета на провинцията и от федералния бюджет.

По данни от проведеното изследване в университета на г. Трир функционирането на банките-гаранти в Германия осигурява:

- приръст на БВП – средно по 3,4 млрд. евро за година;
- приръст на постъпленията в бюджета от данъци върху стоките – средно по 500,0 млн. евро за година, от данъка върху доходите и от имуществените данъци – средно до на 500,0 млн. евро за година.

Разликата между разходите на бюджетни средства за осигуряване на системата за гарантиране и постъпващите доходи от получателите на гаранции съставя средно 1,0 млрд. евро за година, а коефициентът на мултипликация (превишението на сумата на издадените гаранции (поръчителства) над сумите на гаранционния капитал) достига до седем млрд евро.

БАНКАТА ЗА РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ

В България най-близък до чуждестранната практика е механизмът на финансово-кредитна подкрепа на малките и средни предприятия, разработен от Банката за развитие за финансиране на инвестиционните проекти чрез банките-партньори. Проектът не само поевтинява заемните средства за субектите от малкия и среден бизнес, но така също и осигурява подкрепа по пътя на разпределение на средствата в полза на най-ефективните субекти и перспективни проекти.

За целите на усъвършенстване на механизмите на кредитна подкрепа на МСП в България е необходимо, отчитайки чуждия опит, да:

- формира система на гарантиране на банковите кредити за малкия и среден бизнес, а именно: да се създаде мрежа от гаранционни фондове на базата на бюджетни средства,

средства на търговските банки, застрахователни организации, международни проекти и програми, а така също и с участието на Банката за развитие;

– създаване на един обществено-консултативен орган (с участието на Изпълнителна агенция за малките и средните предприятия, Министерството на икономиката, Банката за развитие и търговските банки-агенти, областните администрации) за постоянна оценка на ефективността на прилаганите механизми за финансово-кредитна подкрепа на МСП и оперативно изработване на предложения за тяхното усъвършенстване.

В таблица 1 са приведени данни за броя на предприятия по някои сектори в България. Въз основа на критерия „брой на заетите във фирмите лица“ картината е сходна с тази в света – най-многобройни са микропредприятията, а най-малък е броят на големите компании, в които работят над 250 заети.

Таблица 1. Брой предприятия по сектори и по групи според броя на заетите в тях лица за 2017 година [12]

Сектори по КИД-2008	Общо	Групи според броя на заетите лица				
		0-9 микро	10-19 малки	20-49 средни	50-249 големи	250+
Добивна промишленост	342	215	51	35	28	13
Преработваща промишленост	31272	23615	2960	2686	1724	287
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	1679	1541	63	32	26	17
Строителство	19889	16772	1585	1004	493	35
Хотелиерство и ресторантьорство	27096	24131	1739	886	319	21
Операции с недвижими имоти	22396	21864	343	155	-	-
Административни и спомагателни дейности	11414	10119	547	443	236	69

На трето място, по мнението на ООН, се развива устойчиво развитие и кредитиране на териториите. Като правило това правят във всяка страна специализираните селскостопански банки за развитие. По това направление се финансира адаптирането към измененията на климата. Значителни суми финансиране (от 140 до 175 млрд. дол. за година до 2030 г.) често се отделят за екологичното направление в работата на банките за развитие.

Програмите за финансова стабилизация и антициклична подкрепа на финансовите пазари е четвъртото ново направление от дейността на банките за развитие. То включва следните мерки:

- предоставяне на кредити на предприятията от трудоемките отрасли в случай на невъзможност да се погасят по-рано получените търговски заеми;
- помощ на търговските банки за секюритизация на нисколиквидни активи и тяхното рефинансиране на пазара;
- закупуване от търговските банки на проблемни и нисколиквидни активи, регулиране на проблемната задлъжнялост;
- оказване на помощ на компаниите за стабилизиране на тяхното финансово положение и реструктуризация на активите;
- придобиване за собствена сметка на акции на частни компании или събиране на правителствена подписка за тях за целите на избягване на рязкото спадане на тяхната курсова стойност;
- реорганизация на компаниите по пътя на подготовка и финансиране на сделките на сливания и поглъщания;
- подкрепа на незавършените по форсмажорни причини проекти на частните инвеститори в приоритетните сфери.

Отделна страна в работата на националните банки за развитие заема консултантската помощ по всички по-горе посочени направления, а ако трябва да се обясни по-широко, то това е организацията на държавно-частното партньорство (ДЧП).

Като правило организатори и посредници на ДЧП във всяка страна са банките за развитие.

В документа на ООН [6] целевата дейност на банките за развитие се описват посредством следните пет насоки (5А):

- Appraise – икономическо и социално развитие;
- Accompany – снабдяване на инвеститорите с дългосрочни кредити;
- Attract – привличане на инвеститори, играещи ролята на катализатори на финансови операции;
- Assist – подкрепа на сектора за потенциален ръст с техническа помощ;
- Alleviate – облекчаване на негативното влияние на финансовите кризи с антициклично финансиране.

Международният опит показва, че най-жизнеспособни банки са тези, които имат съвременна структура на корпоративно управление, система на контрол върху рисковете, компетентни надзорни и управленски структури.

Фиг. 1. Пирамида на дейността на банката за развитие
Източник: Съставено по документа на ООН [10].

Фиг. 1 илюстрира под формата на пирамида насоките на дейност на една успешна банка за развитие. На върха на пирамидата се намира желаният резултат, по средата – основните насоки в дейността, които като правило се съпровождат от следните действия:

- оценка;
- съпровождане,
- привличане,
- помощ.

Най-ниско на пирамидата са показани изискванията към банките за изпълнение на поставените цели и постигане на желанния резултат. По този начин, ако се изпълнят всички изисквания и действия, се появява възможност да се постигне желаният резултат. Пирамидата достатъчно точно описва ефективната дейност на банките за развитие. На практика не всички елементи на пирамидата се изпълняват в пълна степен.

През XXI век задачите на банките за развитие се състоят в следните:

- участие в проектните изследвания и в проектното финансиране;

- участие в администрирането на държавните програми за кредитиране;
- оказване на техническа помощ, моделиране и трансфер на технологии;
- анализ на икономическата целесъобразност на инвестициите;
- мобилизиране на ресурсите за целите на изпълнение на държавните и експортни програми, съдействащи на иновационното развитие на страната чрез създаване на рискови фондове.

Успоредно с посочените следва да добавим още и:

- помощта за привличане на капитала на международните пазари на капитал;
- рисково финансиране на проекти и подкрепа при създаване на банки на знанията;
- консултантски и инвестиционни услуги;
- лизинг, застраховане;
- развитие на предприемачеството и приватизацията;
- провеждане на реструктурирането, развитие на капиталовия пазар;
- създаване на центрове за обучение и предприемачество.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Няма съмнение, че банките за развитие са играли и ще играят голяма роля за развитие на икономиката като оказват финансова подкрепа за тези отрасли, които по различни причини не попадат в сферата на дейност на търговските банки. По-нататъшното развитие и модернизация на банките за развитие ще позволи да се осигури достъп на икономиката към евтини кредитни ресурси и да се стимулира нейното развитие.

През XXI век банките за развитие ще продължат да участват активно в проектното финансиране, администриране на програмите за кредитиране, оказване на техническа помощ и трансфер на технологии, реализация на прединвестиционни, технико-икономически и проектни изследвания, финансиране на средни и малки предприятия, развитие на тясноспециализирани кадри. Общо казано, компетентността, гъвкавостта, приспособимостта и иновационният потенциал на банките за развитие в границите на тяхната политическа, икономическа и социална среда ще определят занапред тяхната важност за развитие на страната.

ЛИТЕРАТУРА

1. Национален статистически институт. Годишна бизнес статистика за 2017, 2018. <http://www.nsi.bg/bg/content> (видяно на 11.11.2019).
2. An overview of development bank and guarantee agency services for infrastructure finance. OECD. 2010. 10 p.
3. Bruck, N., The role of development banks in the 21st century. ADFIAP [Electronic research]. 2012. Mode of access: <http://www.adfiap.org/wpcontent/uploads/2009/10/therole-of-development-banks-in-the-twenty-first-century.pdf>. Date of access: 09.11.2019.
4. From billions to trillions: Transforming development finance. Post-2015 financing for development multilateral development finance. 2015. WB – IMF. 27 p.
5. Griffith, S. Enhancing the role of regional development banks /S. Griffith, D. Griffith, D. Herlova/. Geneva: UN. 2008. 24 p.
6. Gutierrez, E. Development bank: role and mechanisms to increase their efficiency. /E. Gutierrez, H. Rudolph, T. Homa, E. Beneit/. World Bank. 2011. 35 p.
7. Kotecha, M. The Role of the financial sector: channeling private savings to infrastructure investments in East Asia and the Pacific. Bali, 2004. 82 p.
8. Luna-Martinez, J., Vicente, C. L. Global survey of development banks. The World Bank, Police Research Group [Electronic research]. 2012. 36 p. Mode of access: http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/2012/02/15/000158349_20120215153214/Rendered/PDF/WPS5969.pdf. Date of access: 21.11.2019

9. Nelson, R. Multilateral development banks: Overview and issues for Congress. Congressional Research Service. 2013. 20 p.

10. Panizza, U. Should the government be in the banking business? The role of state owned and development banks /U. Panizza, E. Levy-Keyati, A. Micco/. Working Papers 1014. Inter-American Development Bank. 2004. 16 p.

11. Rethinking the role of national development banks. UN, Department of Economic and Social Affairs. 2005. 43 p.

12. Role of multilateral development banks in emerging market economies. Carnegie Endowment. 2001. 57 p.